

De kracht van samen

1 - overheid tegen ondermijning

SAMEN

Drugs, bedreiging, geweld, liquidaties en vergismoornden, ambtelijke en private corruptie, oneerlijke concurrentie, misbruik van panden, van logistieke processen, financiële stelsels, overheidsvoorzieningen en mensen in kwetsbare posities.

Alleen **samen** kunnen we de georganiseerde misdaad en haar ondermijnende effecten op de samenleving terugdringen:

- stukje bij beetje,
- vanuit een gemeenschappelijke ambitie,
- met een duidelijke focus,
- door samen op te trekken,
- in een samenhangende aanpak,
- gericht op kansen en mogelijkheden,
- waarbij we experimenteren en leren,
- en briljant *timen*.

Met de uitgangspunten en praktijkvoorbeelden in dit boekje helpen we je graag meer focus, samenhang en *body* te geven aan de gezamenlijke aanpak van ondermijning.

SCAN ME

Bekijk het filmpje achter de QR-code en zie de treffende vergelijking met de aanpak van ondermijning. We zagen niet hoe het probleem ons boven het hoofd groeide (ondermijning is net als glas maar beperkt zichtbaar aanwezig) tot we bezweken onder het gewicht. Steeds meer partijen schieten te hulp om het maatschappelijk vertakte probleem in de volle omvang aan te pakken. De één gaat er vol in, de ander staat machteloos aan de zijlijn en een derde beweegt er druk omheen. De regie ontbreekt. Evenals de realiteitszin:

*'We moeten onszelf niet vertellen.
Het probleem ontstond stukje bij beetje,
zo moeten we het ook afbouwen.'*

Frank van Ierland

AAN DE BASIS EEN GEZAMENLIJKE AMBITIE

Ondermijning kent vele gezichten. De aanpak ervan ook: 'verbreden' was de afgelopen jaren het sleutelwoord. Eerst binnen de overheid, later ook met publieke-private coalities. Het is immers een maatschappelijk probleem dat diepgeworteld zit in onze samenleving: het raakt ons allemaal.

Met al die spelers ontstaat al snel een wirwar aan initiatieven en experimenten. Leerzaam, maar zonder **richting, sturing en samenhang** weinig effectief. En dat kan op den duur ten koste gaan van de commitment. Want eerlijk is eerlijk, we willen allemaal dat onze bijdrage ertoe doet: we willen beweging zien, opschudding veroorzaken, een opwaartse spiraal in gang zetten. Aan de basis van een succesvolle aanpak staat een gezamenlijke ambitie. Niet een eindstaat die moet en zal worden bereikt, maar een streven dat de spelers motiveert en verbindt.

Een gezamenlijke ambitie geeft richting (een stip op de horizon) en vormt de basis voor sturing en samenhang in de aanpak. Zo wordt het geheel meer dan de som der delen en kunnen we 'de kracht van samen' echt gaan ontdekken.

EEN DUIDELIJKE FOCUS

Oprollen, afpakken en voorkomen

De ambitie van het Rijk is dat de aanpak bijdraagt aan een duidelijke normstelling en het vestigingsklimaat voor criminelen minder aantrekkelijk wordt. Onder het motto 'oprollen, afpakken en voorkomen' ligt de focus op de volgende elementen van de aanpak:

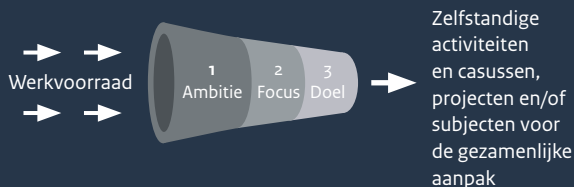
- oprollen van criminele netwerken;
- afpakken van crimineel vermogen;
- verstoren van criminele verdienmodellen;
- voorkomen van criminele carrières (van jongeren);
- verhogen van de sociale en fysieke weerbaarheid en integriteit.

De focuspunten zijn relatief eenvoudig te vertalen naar de (lokale) praktijk:

Voor ieder element in de aanpak is er wel een speler in het samenwerkingsverband die van nature geknipt is om het voortouw te nemen. Maak daar gebruik van!

Vanuit de gezamenlijke ambitie en focus kan elke speler zijn belangrijkste doelen formuleren, hier zijn zelfstandige activiteiten op inrichten en daarnaast enkele meer complexe en zware casussen, projecten en subjecten aandragen voor de gezamenlijke aanpak.

Om de samenhang te waarborgen is het goed te voorzien in een centrale plek waar afstemming kan plaatsvinden. Stel ook samen criteria op, op basis waarvan jullie keuzes maken/prioriteiten stellen.

Voorbeeld De Belastingdienst

1. **Ambitie:** een duidelijke normstelling en minder aantrekkelijk vestigingsklimaat voor criminelen.
2. **Focus:** crimineel verdiend vermogen.
3. **Doel:** naheffen en innen belasting over crimineel verdiend vermogen bij x-aantal sleutelpersonen in criminele netwerken en x-aantal doorgroeiers.

*‘Samenwerken vraagt om onderling vertrouwen,
vermogen tot reflectie en zelfreflectie.
Erkennen dat iets niet goed gaat of
dat je iets niet alleen kunt.
En ten slotte: plezier beleven aan verandering.
Dat geeft energie om opgaven van
prachtige antwoorden te voorzien.’*

*‘Als één overheid slagvaardig de toekomst tegemoet.’
Bernard ter Haar: 2020*

SAMEN OPTREKKEN

Samen optrekken betekent niet dat je alles ook allemaal tegelijk moet ondernemen of dat elke casus vanaf de informatiefase integraal moet worden opgewerkt en van netwerkanalyses en handelingsperspectieven moet worden voorzien. Een groot deel van de activiteiten en interventies kunnen partners zelfstandig uitvoeren. Afhankelijk van het doel van de interventie(s) haken andere partners aan waar en wanneer nodig:

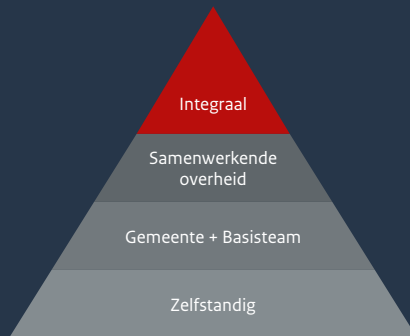
- om de speler in positie te brengen,
- de slagkracht een boost te geven, of;
- de informatiepositie te vergroten.

Soms is het verstandig dat de gemeente of Belastingdienst zich laat vergezellen door 'de sterke arm', soms hebben de partners interesse in hetzelfde subject. Een kort afstemmingsmoment is vaak voldoende om samen op te trekken.

Voorkom een praatcircuit en uitvoerige plannenmakerij: zoek elkaar op in de actualiteit en ga doen! Soms is een goed doordachte strategie op basis van integrale informatie wel noodzakelijk. Denk daarbij aan complexe casuïstiek op de big fish in de ondermijning: dan trek je wel samen op van begin tot eind.

Tip

Blokkeer de gedachte dat de aanpak van ondermijning grootschalig, complex en moeilijk moet zijn.

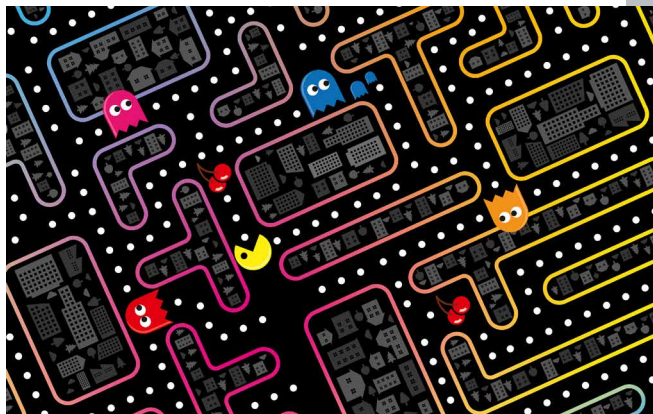
SAMENHANG IN DE AANPAK

Binnen de focuspunten van het Rijk kun je, verspreid over de criminele industrie, op heel veel fronten iets doen. Je kunt ook samen kiezen voor een meer gestructureerde aanpak.

Concreet zou dat kunnen betekenen dat een select aantal criminele netwerken het vertrekpunt vormt van de aanpak. Sleutelpersonen en doorgroeiërs in dit netwerk mogen zich verzekerd weten van een langdurige, consequente gezamenlijke aanpak, tot zij hun positie in de onderwereld kwijt zijn. Criminele geldstromen en afpakkansen komen vanuit deze scope vanzelf in beeld. En gelinkt aan de casuïstiek kunnen sleutellocaties en -branches worden bezocht en awareness-activiteiten worden ontplooid ter versterking van de maatschappelijke en sociale weerbaarheid.

Tip

Zorg dat je via ondermijning uitkomt op sleutellocaties en -branches (zoals vrijplaatsen, recreatieparken, jacht- en zeehavens, autoverhuur, makelaardij, ...) en niet andersom. Zo voorkom je criminalisering van sectoren, vergroot je de slagkracht én het draagvlak voor publiek-private samenwerking.

Vergelijk het met Pac-Man: alle bolletjes moeten op. Je kunt eindeloos blijven spelen als je op elke rij wat eet, je laat leiden door het (laaghangend)fruit (bonuspunten) en laat (af)leiden door de contra-strategieën van de bad guys (spookjes). Effectiever is om gestructureerd de rijen af te gaan, waar de kans zich voordoet het laaghangend fruit mee te pakken en je vooral niet laten afleiden door onaantastbaar gedrag van de bad guys. Leer hun reactiepatronen kennen en speel daar op in.

ONAANTASTBAAR?

'Je bent niet onaantastbaar, je wordt onaantastbaar gemaakt: door de beleving van mensen en instituties om je heen.'

Victor Kallen

Een kleine groep criminelen krijgt de aura van onaantastbaarheid om zich heen. Ze zijn gehaaid en decennialang getraind om door alle streken van de overheid heen te laveren.

In besloten kringen met een duidelijke behoefte aan leiderschap bouwen ze snel een psychologisch imperium op. Zij durven dingen die voor anderen een brug te ver zijn.

Om de status van onaantastbaarheid te doorbreken is het volgende van belang:

- **Herken ze snel:** hoe eerder, hoe beter. Let ook op door-groeiers!
- **Zoek de samenwerking in de breedte op:** geen enkele partner heeft zelf alle info, opties en inzichten om effectief te opereren. Je hebt elkaar nodig!
- **Leg het zwaartepunt op strategie, op de midden en lange termijneffecten.** Met één interventie ben je er niet. Sluit een convenant voor een wijk, buurt, onaantastbare en de sociale omgeving eromheen.
- **Breek de beslotenheid van de omgeving.** Een goede communicatiestrategie is integraal onderdeel van de aanpak.
- **Handel consequent en deins nooit terug voor intimidatie.** Zeker in de eerste fase kun je een pittige tegenreactie verwachten. Geef elkaar rugdekking! *Een aanval op één partner, is een aanval op allemaal.* Want juist nu is doorpakken essentieel. Krijgen zij hun zin in de escalatie, dan bevestig en vergroot je hun 'status': ze komen er weer mee weg. Pak je door, dan breek je door en is het ook snel over. Hun tactiek werkt niet meer. De tweede stap is dus cruciaal: organiseer daarom dat de tweede interventieronde al klaar staat als je acteert in de eerste.

Een treffend voorbeeld van de aanpak van onaantastbaren
Klaas Otto en de aanpak van criminele motorbendes

Klaas Otto was een van de kopstukken die aangepakt móest worden. Het koste veel energie, maar leverde ook veel op, vertelt recherchebaas Rienk Groot aan BN De Stem (20-02-21). Zijn veroordeling heeft een grote uitstraling naar de criminele wereld. In de zijlijnen van zijn onderzoek kwamen ook andere zaken aan het licht en zijn zo'n 100 verdachten opgepakt. Met een 1.100 pagina's dik dossier – een opeenstapeling van bedreigingen, geweld en afpersingen - werd de basis gelegd voor een landelijk verbod op motorclub No Surrender. 'De machtsblokken en hun machtsvertoon zijn we kwijt. Motorbendes namen de publieke ruimte over. Dat kun je niet toestaan, dan verleg je de normen. Dat hebben we opgelost'.

GERICHT OP KANS EN MOGELIJKHEDEN

Een scherp oog voor kansen en mogelijkheden (en deze ook pakken!) levert veel voordelen op:

- het geeft de aanpak meer **body** (massa);
- het maakt de aanpak zichtbaar en daar gaat een belangrijke **signaalfunctie** van uit. Niet alleen richting burgers die zien dat het de overheid serieus is, maar ook richting criminelen: de norm is gezet;
- het geeft spelers in de aanpak energie, **successen om te vieren**;
- het zorgt ervoor dat we het **momentum** (de sense of urgency) vasthouden, doordat regelmatig zichtbaar wordt hoe diepgeworteld het probleem zit, maar ook dat we resultaten boeken;
- en zo kunnen we het ook **volhouden**. Dat is belangrijk, want om het vestigingsklimaat voor criminelen onaantrekkelijk te maken is een lange adem nodig.

Let op!

Verval niet in een 'projecten-carrousel' waar alles draait om het verzamelen van kansen. Stel samen selectiecriteria op, **pak op wat je kunt afmaken** en grijp daarna de volgende kans.

EXPERIMENTEREN EN LEREN

Buiten de kaders denken, is niet voor iedereen weggelegd. Er zijn maar weinig mensen die enthousiast worden van nieuwe paden verkennen en de kop boven het maaiveld uit steken. Vaak worden ze in de moederorganisaties klein gehouden, omdat ze mee moeten lopen in het vaste stramien. Toch is de creativiteit van deze mensen essentieel voor de aanpak.

Criminelen zijn uiterst wendbaar. Leggen wij een drempel op, dan bewegen zij zich er als een zwerm spreuwen binnen de kortste keren omheen. Anticiperen, mee- en tegen bewegen is een sport: worden we daar goed in, dan worden we een geduchte tegenstander van de georganiseerde misdaad. Het gaat hier niet om langdurige innovatietrajecten, maar om de slimheidjes in de aanpak, om informatie anders gebruiken. Denk aan het gezamenlijke gebruik van scan-auto's van de gemeente, de VIP-aanpak van pandeigenaren, de focus op stekken, bestuurlijk afpakken als 'hefboom' en de synthetische drugs 'veegweken'.

Onderzoek de effecten van de aanpak, leer en anticipeer en beproef nieuwe wegen.

BRILJANTE TIMING

Een slimme timing kan het verschil maken in de aanpak.

Is het doel van het project: 'onaantastbaarheid doorbreken', time een actie dan zo dat deze automatisch veel aandacht krijgt van de omgeving. Sleep bijvoorbeeld een auto weg rond de haal/breng-tijden van de basisschool.

Slim timen kan er ook voor zorgen dat je elkaar als partners in een betere positie brengt. Een voorbeeld:

De Landelijke Eenheid, Belastingdienst en gemeente hebben hun vizier gericht op een belangrijke speler in de cocaïne. Als er grondstoffen voor synthetische drugs worden gevonden in zijn loods, sluit de gemeente het pand. Een uitstekend moment voor de politie om opnameapparatuur te plaatsen. Na de sluiting waant het subject zich veilig, maar de overheid luistert met hem mee. Een naheffingsaanslag van de Belastingdienst wordt ineens direct invorderbaar. Om deze te betalen besluit het subject een grote partij cocaïne te verkopen, waarna zijn aanhouding volgt.

De aanpak van ondermijning hoeft niet grootschalig, complex en moeilijk te zijn. Veel activiteiten en interventies kun je zelfstandig uitvoeren binnen de samen afgestemde ambitie, focus en doelstelling. Wanneer nodig haken andere partners aan of trek je van begin tot eind samen op: om elkaar in positie te brengen, de slagkracht en/of informatiepositie te vergroten.

Pak nooit meer op dan je kunt afmaken. Onafgemaakte interventies bevestigen criminelen in hun status. Blijf signaleren, treedt consequent op, grijp kansen, time je interventies slim, experimenteer en leer en pak door!

Hou vol: het maatschappelijke probleem van ondermijning ontstond stukje bij beetje, zo bouwen we het ook af.

Aanjaagteam Ondermijning